

40 ANYS DE L'ARXIU COMARCAL DEL BAIX EBRE

La difusió

Albert Curto Homedes

L'opinió

José Manuel Pallás i Boltor
Mestre

La conservació dels documents de qualsevol mena, les col·leccions i d'altres objectes custodiats, la seva catalogació i classificació són, evidentment, les primeres de la multitud de feines que fan a l'arxiu. Però estic convençut que la difusió i la pedagogia derivada d'allò que s'hi recopila és essencial (potser ho considero així per mer defecte professional). Hi ha una diferència substancial entre consultar per accés lliure i públic i que t'ho mostren, exposen, sintetitzen i expliquen, molt sovint de manera transversal. Què suposà el pont de barques i el seu llarg periple? Hi ha alguna manera més didàctica de comprendre què són els grotescs? I el seguici de l'enterrament del rei? I la magnitud de la riuada de 1907? Quina aura desprèn aquest llibre, document, pergami que fins i tot està dins una urna transparent? Com entrar en situació, ubicar-te temporalment, conèixer amb detall, comprendre, sentir-se partícip... millor que amb una exposició monogràfica?

Els fets

Un dels objectius bàsics de l'Arxiu és precisament difondre el patrimoni documental que custodia, ja que en definitiva, el no fer-ho restaria una part essencial del concepte intrínsec del patrimoni, és a dir, la seua salvaguarda per al seu coneixement. En este sentit, a part d'actes puntuals com poden ser les jornades de portes obertes, visites guiades, xarrades, cursos monogràfics, articles diversos o intervencions en els mitjans de comunicació, hi ha tres línies de difusió que s'han mantingut al llarg dels anys i que constitueixen, pel que respecta a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre, l'eix divulgatiu central. Ens referim a les exposicions, les publicacions i les propostes didàctiques.

Dixant de banda les exposicions itinerants d'acollida, des de l'Arxiu s'han elaborat més de 40 exposicions de creació pròpia, sobre una temàtica molt variada, però que sempre ha reflectit, d'una manera o altra, la riquesa de la documentació existent. Algunes d'estes exposicions han marcat veritables fites locals, com han estat la que commemorava la destrucció del pont de Barques (1992), la de la processó del Diumenge de Rams (1995), la de la riuada de 1907 (2007), la de la guerra del Francès (2008), Cine Fèmina (2017), els funerals d'un rei (2018) o els Grutescos (2021). També cal destacar, tot i que es va fer amb col·laboració dels Serveis Territorials de Cultura, l'exposició del vapor Anita (2015). Mencio a part han estat les exposicions de fotografia, com les de Salvany (1995), Hitz (2012), Anònims (2016) o Ducloux & Ordinaire (2022). D'una ma-

nera o altra s'han tractat temes dispars com la plaça de Bous de Tortosa o la vegueria, la Guerra Civil, la Festa del Renaixement, l'origen de la Impremta, i un llarg etcètera.

Respecte al tema de les publicacions, cal ponderar la revista històrica *Recerca*, de la qual ja s'han editat 19 números i que s'emmarca dins d'uns paràmetres acadèmics, essent la plataforma de difusió de treballs universitaris i d'investigació. D'altra banda, *Quaderns de recerca* han facilitat la publicació de monografies, fruit també de treballs d'estudi i la col·lecció *Finestres al passat*, amb 10 números publicats, que ha facilitat el coneixement dels diferents fotògrafs i lle-

gats vinculats a estes terres.

Finalment, com a darrera pota d'estos tres peus, comptem amb l'aposta didàctica, amb un seguit de tallers, per la qual han passat bona part del col·lectiu estudiantil de Tortosa i comarca, amb una mitjana de 500 alumnes per any. Amb estes pràctiques, el jovent pren contacte amb el món arxivístic i amb el món de la investigació documental. La reconstrucció d'una biografia a partir de documents solts o la interpretació d'un context social a partir de l'observació de fotografies antigues, són algunes de les activitats que se'ls ha ofert i a les que hi participen.

El detall

En la programació anual, cal tenir en compte diferents elements específics propis de cada any, però és cert que, a grans trets, hi ha una distribució prevista que, encara que es pugui veure alterada, respon a criteris d'oportunitat i idoneïtat. Els tallers didàctics se solen concentrar a primers d'any; les exposicions, a la primavera, a la Festa del Renaixement o a la tardor i les publicacions periòdiques, a finals d'any. Això no obstant, hi ha unes dates que, de forma conjunta i coordinada, els arxius ens fem més visibles amb tota una bateria d'activitats de difusió. Ens referim a la Setmana Internacional dels Arxius que se celebra al voltant del dia 9 de juny. En les successives edicions, en diferents accions, hem intentat fer activitats que atansen l'Arxiu a la resta de la societat, i en la mesura del possible (sempre que s'ha pogut) les hem plantejat sortint del mateix edifici de l'arxiu. Per posar un exemple: un any vàrem distribuir per diverses parades del mercat de Tortosa unes lones amb un petit fragment de les ordenances municipals del segle XIV, dipositades a l'Arxiu i relatives a diferents sectors d'alimentació (carn, peix, llegum, cereals). Amb això volíem vincular el moment actual amb el passat per a testimoniar la llarga tradició comercial de la ciutat, gràcies a la memòria de la documentació.

L'interès

Una de les grans satisfaccions personals que s'experimenten en les diverses apostes de difusió, especialment quan, gràcies a una recerca i investigació prèvia, es recupera de l'oblit esdeveniments o personatges, és el satisfactori retorn social. Haver contribuït al coneixement d'elements ignorats i fer-los partícips és un bon objectiu professional. Amb el temps, és molt gratificant comprovar com allò que es desconeixia col·lectivament s'incorpora amb tota naturalitat i ja se'n parla com si qualsevol cosa, com si sempre hagués format part d'un pòsit tradicional. Quan es va dur a terme l'exposició sobre els símbols de la Processó del Diumenge de Rams, fins i tot algunes confraries desconeixien l'autoria i la creació dels seus passos, així com els orígens de la seua entitat. Des de llavors són dades prou assentades.

En semblant desconeixement ens vam enfrontar en altres exposicions, com la de la riuada de 1907 o la del vapor Anita. Pocs eren qui coneixien l'existència de Pista Hitz, l'enginyer que va construir el primer tram del carriel. Afortunadament avui, després de

la mostra de les seues imatges, se'l referència a publicacions d'arreu. Casos semblants han estat els de l'Il·lustrador Francesc Bas, els fotògrafs Joan Sorli, Joan Cases o François Ducloux. L'esforç d'este tipus de difusió servix, no només per a compartir coneixements dins l'àmbit territorial, sinó, també, per projectar cara enfora valors locals. El fotògraf Ramon Borrell, avui força ponderat en el món de la fotografia històrica documental, ho és gràcies a les reiterades exposicions i publicacions que s'han dut a terme.